

Цыху Хуэфащэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсальэ

Дунейпсо кээрал зэгухэныггэм и зэхуэсу 1948 гэм дыгьэггээм и 10-м шыам кыщашташ 217 А (III) зи бжыггэ унафэмкIэ.

Дунейпсо Кээрал Зэгухэныггэм (ДКьЗ) и Зэхуэсым еггэлур;

Дунейпсо цыхуггэм кыхиубыдэ дэтхэнэ зы цыхури зэгухэныггэри;

мы джэпсальэр сытым шыггэи я нэгум шлаггэтурэ мыбы кыщыхэщ цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныггэхэмрэ я нэлэ зэрытраггэтым, хуащI лытэныггэм еггэджэныггэ-ггээсэныггэ ггуэзгукIэ зраггэужыну;

хэггэгу кIуэцIхэми дунейпсоми кIуэхукIэ нэхьри зыщызужь амалхэр зыхуаггэщхьэпэрэ мы зэгухэныггэшхуэм хэт кээралхэм езым я лъэпкхэри, я унафэм шлаггэт нэггэуэщI кээралхэм я лъэпкхэри кыггэщIиубыдэу, дунейпсом и дэнэ шыпIи мы цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныггэхэмрэ лгэщу шызраггэкIуэным, кыщаштэным, шаггээзэщIэным хуцIэкьунхэу,

цыху хуэфащэхэм теухуауэ жылаггэухэми лъэпкхэми я зэхуэдэ идеал щапхэхэр кгээзыггэуэв мы дунейпсо джэпсальэр.

1-нэ пычыггэуэ

Цыху псори щхьэхуиту, я шыхьымрэ я хуэфащэхэмрэкIэ зэхуэдэу кьальхур. Акьылрэ зэхэщIыкI ггуазэрэ ялгэши, зыр зым зэкгуэш зэхашIэ яку дэлгу зэхуштын хуейхэщ.

2-нэ пычыггэуэ

Дэтхэнэ зы цыхури зэхуэдэу хуитш мы джэпсальэм хэт цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныггэхэмрэ зыхуиггэщхьэпэну, зыщщ расэм, и фэм, цыхубз-цыхухууу зэррыштым, и бзэм, иыгг диным, политичнэ е нэггэуэщI епльыкIэу илэм, лъэпкыу е цыху ггуу кызыхэкIам, мылькуу илэм, кыщальхуа-кыздальхуам емылытауэ зэхэггэжыншэу, хуэггэкIуэтэныггээншэу.

КынэммышIауэ, кээрал щхьэхуити, нэггэуэщIым и унафэ шIэти, щхьэхуитыжыныггэ (автономие) зымыли, нэггэуэщIу зы щхьэхуитыныггэ лгэхьэ зытельи, сьт хуэдэрэи кээралым и цыхуу шытми дэтхэнэ зы цыхум зэхэггэжыныггэ хуащI хьунукьым зыщщ кээралым и политичнэ е юридическэ системэ е дунейпсо кээралхэм я зэхуакум шилэ статусым кыхэкIыу.

3-нэ пычыггэуэ

Псэуныр, щхьэхуитыныр, шынаггэуэншаггэр хэти и хуэфащэщ.

4-нэ пычыггэуэ

Хэти пщылыу пльытэ е пщылыпIэ ибггэт хьунукьым, сьт хуэдэ шыкIэуи пщылыггэр, пщылI щэн-кгээцхуныр зыми хуэбдэ мыхьуну кгуэдыщ.

5-нэ пычыггэуэ

Хэти лгэщыггэ епхьэллэ хьунукьым, залымыггэкIэ, цыхуггэм кьемызэггэ е и напэр зыггэульиин хуэдэкIэ удзекIуэ, апхуэдэ тезыр теплхьэ хьунукьым.

6-нэ пычыггэуэ

Хэти хуэфащэщ дэнэ шыпIи цыхуу, юридическэ лицоуэ кыщальытэну.

7-нэ пычыггэуэ

Дэтхэнэ зы цыхури кээрал хабзэм и пашхьэ шызэхуэдэщ икIи кээрал хабзэм кгэхьумэныггэхэр зэхэггэжыншэу, я зэхуэдэу зыхуаггэщхьэпэну хуитш. зэхэггэжыншэу, зэхуэдэу хуэфащэщ мы джэпсальэм кьемызэггэ, зэхэггэж зыхэль IуэхушIафэхэми, апхуэдэ IуэхушIафэм сьт хуэдэуи теггэггушхуэнми кыщахьумэну.

8-нэ пычыггэуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныггэ иIэщ хабзэ нэхьыщхьэм е кээрал хабзэм кырипэс цыху хуэфащэхэр зыкгутэ IуэхушIафэ кыщыхьукIэ хуитыныггэ зиIэ хеящIэхэм зыхуиггээзэну, зыкьриггэхьумэну.

9-нэ пычыггэуэ

Дэтхэнэ зы цыхури лажьэ имыIэу яубыд, яггэтIыс е еггээзыггэкIэ нэггэуэщI шIыпIэ яку хьунукьым.

10-нэ пычыггэуэ

Дэтхэнэ зы цыхуми хуитыныггэ иIэщ и хуэфащэхэр, и хуитыныггэхэр щаубзыхукIэ икIи езым зы лажьэ кыщытральхьэкIэ зыми фIэмылIыкI, зыми и унафэм шIэмыт, имытельхьэ хеящIэ щхьэхуит псэхуитыр захуаггэкIэ икIи нахуэуэ и Iуэхум ириггэпльыну хуеину.

11-нэ пычыггэуэ

Зы лажьэ/щIапхггэджаггэ зытральхьэ дэтхэнэ зы цыхури зиухижын зыхуэныкьуэну шынаггэуэншаггэхэр зышиггэуэтыну хеишIэггэу нахуэм и кIэхууу, кээрал хабзэм тегу яггэкгуаншэхункIэ хейуэ кьальытэр, мыхеифэ кьралпыркьым.

Хэти яггэкгуаншэ хьунукьым, щицIэм шыггэуэ кээрал хабзэкIэ е Дунейпсо хабзэкIэ щIапхггэджаггэу ямыбжа зы Iуэху зэрищIам е ищIапхггэу кьащыхьу зэримыщIам щхьэкIэ. Хэти щIапхггэджаггэ щицIам шыггэуэ хуэггэуэуау шыта тезырым нэхьыбэ тральхьэ хьунукьым.

12-нэ пычыггэуэ

Дэтхэнэ зы цыхум и ггэащIэ унейм, и унаггэуэм, и унэм е зэрызэррышIэ шыкIэхэм щхьэусыггэуэншэу зыри кыхгээзэрхь хьунукьым, и напэм, и цIэм кьеIусэ Хэти хуитыныггэ иIэщ мыпхуэдэ кыхгээзэрхьныггэхэм кээрал хабзэкIэ зыкышриггэхьумэну.

13-нэ пычыггэуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныггэ иIэщ дэтхэнэ зы кээралы и шIыналгээм щхьэхуиту шызекIуэну, щыпсэуноу.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныггэ иIэщ езы и кээралри хэту дэтхэнэ зы кээралым иIэпхьукIыну икIи шIэрыщIэу ниггээзэжыну.

14-нэ пычыггэуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныггэ иIэщ залымыггэ/лей кыщрахым и щхьэр нэггэуэщI кээрал ириггээзыну, щхьэеггээзныггэ амалхэр зыхуиггэщхьэпэну.

Ауэ пэжыпэу политичнэу шымыт шIапхггэджаггэхэм е Дунейпсо кээрал зэгухьам и мурад, и бзыпхьэ кьемызэггэ IуэхушIафэхэм кыхэкI дауэдапцэхэм шыггэуэ мы хуитыныггэр зыхуэбггэщхьэпэ хьунукьым.

15-нэ пычыггэуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныггэ иIэщ зы кээралым и цыхуу шытыну.

Дэтхэнэ зы цыхур зицIыхуу шыт кээралым щхьэусыггэуэншэу хэбггэкI е нэггэуэщI кээралым и цыху хьуну иIэ хуитыныггэм хэбггээн хьунукьым.

16-нэ пычыггэуэ

Зи ныбжь ирикгуа дэтхэнэ зы цыхухуэми цыхубзми хуитыныггэ иIэщ кызыхэкIа лъэпкьым, зи цыхуу шыт кээралым е дину иыггым кыхэкI пэрыуэггэу кыхуэмыуу, хуиту кыишэну, дэкIуэну, унаггэуэ иухуэну.

Зэрышэн-зэдэкIуэным теухуа зэггэныггэр (нэхьыхьр), зэрышэну-зэдэкIуэнухэм езым я щхьэхуитыныггэ пэжрэ я фIэфIыныггэ икьурэкIэ яхуэр.

Унагъуэр, жылагъуэ-лъэпкъ псэукIэм и лъабжъэ нэхъыщхьэщи, жылэми къэралми къехъумэр.

17-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ езым и унейуэ е нэгъуэщIхэр иIэхьэгъууэ мыльку зригъэIэну.

Дэтхэнэ зы цIыхур щхьэусыгъуэншэу и мыльку пэIэщIэ е лымыIэсыф пцIы хьунуккым.

18-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум гупсысэ, зэхашIэ икIи дин хуитыныгъэ иIэщ. Мы хуитыныгъэм кызэщIеубыдэр и закъуэу е гупу, нахуэу е унейуэ (щэхуу) и тхьэхуэIуэрыщIэнхэр, и динкIэ щIапхьэхэр нэрыльагъуу яригъэщIэн, игъээщIэн хуитыныгъэри.

19-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ зэрыхуейуэ гупсысэнү, и гупсысэхэр кyiIуэтэнү. Мы хуитыныгъэм хэтщ цIыхур и гупсысэхэм кыхэкIкIэ зыми кымыгъэгумэщIыну, къэралыгъуэ гъунапкъэхэм емылытауэ щIэныгъэхэр, гупсысэхэр сыт хуэдэрей гъуэгукиI къэхутэн-къэпщитэн, зыIэрыгъэхьэн хуитыныгъэри.

20-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгъэ иIэщ Iэщэншэу, зауэ-банэншэу зэхуэсынү, хасэ иухуэнү, ухуа хасэм хыхьэнү.

Хэти зы хасэ хыхьэнү ебгъээ хьунуккым.

21-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ занщIэу езым е хуиту кыхиха и лIыкIуэхэм я IэкIэ къэралым и зегъэкIуэн Iуэхухэм хыхьэнү, хэIэбэнү.

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ и къэралым цIыхубэм кыхухузэригъэпэщ амалхэр зэхэгъэжыншэу, псом хуэдэу зыхуигъэщхьэпэнү.

Хыкумэт Iэщхьэтетныгъэм и лъабжэр къэралым и цIыхубэм и фIэигъуэныгъэрщ. А фIэигъуэныгъэр утыку къохьэр щэху щIыклэм тет хэхыныгъэ хуит захуэхуэ е цIыхухэм я фIэигъуэныгъэхэр щхьэхуит-псэхуиту кызырагъэлъэгъуэфыну гъэпса нэгъуэщI щIыклэхуэ, зи ныбжь ирикьуа цIыху псоми яхуэзIухауэ, я Iэлэтхэми зэхуэдэ гуащIэ яIэуэ, пIалъэ гъэнэхуакIэ кытрагъээзэжхэмкIэ.

22-нэ пычыгъуэ

ЦIыхубэ жылагъуэм зэрыщыщым елытауэ дэтхэнэ зы цIыхум хуэфашэщ социалнэ къэхьумэныгъэ. Къэрал гуащIэкIэ е къэралыгъуэхэм я зэдэлэпыкьуныгъэкIэ икIи дэтхэнэ зы къэралым езым и гъэпсыкIэмрэ и амалхэмрэ елытауэ дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ и напэрэ и цIыхугъэрэкIэ тыншу зэрызюжыну экономика, социалнэ икIи щIэнхабзэ IуэхукIэ зыхуэныкьуэнү амалхэр ирагъэгъуэтыну.

23-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ лэжьэнү, и Iуэхур хуиту кыхыхыну, захуагъэкIэ икIи хуэфI амалхэмкIэ лэжьэнү икIи Iуэхуншагъэм кыщхьэхуэмнү.

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ зэхэгъэжыншэу зэхуэдэ Iуэху папщIэ зэхуэдэ лэжьапщIэ къратыну.

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ езыри и унагъуэри цIыхум хуэфашэн псэукIэ иIэу зыгъэпсэун, щыхуейм деж зылылэсыфыну социалнэ хьумэныгъэхэмкIэ щIэгъэбыдауэ зы псэукIэ амал къезытын зы лэжьапщIэ хуэфI кыIэрыхьэнү.

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ езым и фIагъэ папщIэ хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхишэнү, апхуэдэ зэхэшам хыхьэнү, хэтыну.

24-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ зигъэпэсэхунү, и нэгү зригъэужыну, псом хуэмдэу и лъэжьэгъуэ пIалъэр цIыху хуэфашэ щапхьэм иту кыхухагъэпсынү, пIалъэ гъэнэхуакIэ и лъэжьапщIэри къратурэ гъэпсэхуакIуэ дэкIыну.

25-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ езыри и унагъуэри узыншэн, тхьэгъуэ хуэфашэ иIэу псэун папщIэ шхыныгъуэ, фашэ, унэ икIи медицинскэ дэлэпыкьуныгъэ игъуэтыну. Хэти хуитыныгъэ иIэщ, Iуэхуншагъэ, сьмаджагъэ, хукъуагъэ, лыгъуабагъэ, фызабагъэ, жьыгъэ икIи езым имылэщIагъэ Iуэхугъуэхэм кыхэкI амалыншагъэ, тхьэмышкIагъэ кылыбьысу щытмэ кыщхьэхуэмнү, кърагъэлыну.

Анэхэмрэ сабийхэмрэ хуитыныгъэ яIэщ хэхауэ кыкIэлъыплъынхуэ, кьыдэлэпыкьунхуэ. Зэрыша зэлI-зэфыз и бынуи зэмышхьэгъусэхэм кьальхуауи щыррет, сабий псоми я зэхуэдэу, зэхэгъэжыншэу хуагъэщхьэпэр а зы социалнэ къэхьумэныгъэ амалхэр.

26-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхур хуитщ гъэсэныгъэ зэригъэгъуэтыну. Гъэсэныгъэр, нэхь мащIэ дыдэу къапщтэмэ икIи лъабжъэ гъэсэныгъэр ахьшэншэщ. ПэщIэдзэ гъэсэныгъэр зумыгъэлэнкIэ амал зимыIэуэ егъэзыгъуэщ. Техникэ икIи IэщIагъэ гъэсэныгъэр хэти хуэзIухагъэнущ. Ипщэ гъэсэныгъэр зэхэгъэжыншэу хэти хуэзIухауэ щытын хуейщ езым и сэнауш (талант) елытауэ.

Гъэсэныгъэр цIыхум и цIыхугъэм икьуу зригъэужыным хуэфIыу гъэпсауэ икIи цIыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэ нэхъыщхьэхэмрэ хуащI щIыхьыр, лытэныгъэр игъэлъэщыным, щIигъэбыдэным хуэунэтIауэ щытын хуейщ. Гъэсэныгъэм цIыхухэр хущIигъэкъун хуейщ расэ псоми, лъэпкъ псоми, дин гуп псоми я зэхуакум гулытэ, зэгурыIуэ, зэхуэфIыныгъэ, зэныбжьэгъугъэ дэлыну икIи мамырныгъэр кыхьумэн папщIэ Дунейпсо Къэрал Зэгухьэныгъэм иригъэкIуэкI лъэжыгъэм зригъэужьу щытын хуейщ.

Сабийхэм ирагъэгъуэтыну гъэсэныгъэр зыхуэдэнур кыхэхэзыну хуитыр, псом япэрауэ и анэ-адэрщ.

27-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгъэ иIэщ цIыхубэм и щIэнхабзэ гъащIэм хуиту ныыхьэнү, гъуазджэр зыхуигъэщхьэпэнү, щIэныгъэ зыужыныгъэм хэтыну икIи ар зыхуигъэщхьэпэнү.

Хэти хуитыныгъэ иIэщ езым кыигъэщIа щIэныгъэ, жьабзэ (литературэ), гъуазджэ IэщIагъэхэм мылькуу, пщIэуэ, щIыхьуэ кьыпэкIуэу хьуар кыхухахьумэнү.

28-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфашэщ мы джэпсалъэм кыщыхэхэщ цIыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ шагъээзэщIэфыну зы социалнэ икIи дунейпсо гъэпсыкIэ системэ щыIэнү.

29-нэ пычыгъуэ

Хэти езым и цIыхугъэм хуиту икIи икьуу зригъэужыну амал къезыт цIыхубэ жылагъуэми къэралми хуищIэжыпхьэ пщэрылхэр иIэщ.

Хэти и хуэфашэхэр зыщыхуигъэщхьэпэкIэ икIи и хуитыныгъэхэр щызэрихьэкIэ, нэгъуэщIхэм я хуэфашэхэмрэ я хуитыныгъэхэмрэ хуэгъэпэжын, абыхэм щIыхь, лытэныгъэ кыхуегъэщIын икIи демократичэскэ жылагъуэм зэдэщтэ щэнхабзэр (этикер), жылагъуэ гъэпсыкIэр, щыIэкIэр егъэфIэкIуэным и амалхэр къэхьума хьун папщIэ хэхауэ къэрал хабзэкIэ гъэнэхуа гъунапкъэхэм епхауэ щытщ.

Дауи иррехьу, мы цIыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуэбгъэщхьэпэ, зепхьэ хьунуккым Дунейпсо Къэрал Зэгухьам и гурыль-гурыщIэхэмрэ и бзыпхьэхэмрэ (принципхэмрэ) кьемызэгъуу.

30-нэ пычыгъуэ

Мы джэпсалъэм кыхихуыды дэтхэнэ зы хабзэ гъэувар зыгурыбгъалэу хьунуккым мыбы кыщилуэтыкIа хабзэ гъэувахэм щыщ гуэр иIэтыну, иукьуэнү дэтхэнэ зы къэралы, гупы, нэрыбгы хуитыныгъэ ирит хуэдэу.

